

Dr. Vladimir Arzenšek – IN MEMORIAM

Pokojni Vladimir Arzenšek je v svojem ne preveč dolgem življenju ustvaril raznovrsten in bogat znanstveni opus. Iz njegove bibliografije je razvidno, da se je poleg empirično utemeljenih raziskovalnih nalog s področja industrijske sociologije, kjer je v ospredju problematika individualnih in kolektivnih konfliktov ter anomalije in alienacije v delovnem procesu, loteval tudi izrazito teoretskih (prim.: Vaje iz sociologije iz l. 1971), pa tudi že socialno filozofskih tem (prim.: Marksizem in fenomenologija iz l. 1969). Opozoriti velja tudi na Arzenškovo javno nastopanje zunaj strogo akademske sfere. S svojimi razmišljanji in polemičnimi odzivi se je pojavljal v množičnih medijih in različnih okroglih mizah.

S pisanjem V. Arzenška in njegovimi stališči sem se seznanil v letih 1971–1972. Takrat sem se kot študent filozofije in urednik študentskega časopisa Tribuna zelo zanimal za sociološke interpretacije družbenega dogajanja v Jugoslaviji. Tako sem spremljal tudi posvetovanje jugoslovanskih sociologov v Portorožu, kjer sem med drugim naletel na referat oz. članek Vladimirja Arzenška Konflikti in struktura jugoslovanske družbe. Ta članek mi je bil všeč in sem ga še z nekaterimi drugimi referati predstavil v Tribuni. Skupaj z Vinkom Zalarjem, s katerim sva urejala rubriko Socialni projekt Tribune, sva nato Arzenška zaprosila za intervju. Le-ta je bil takrat zelo zaseden s pisanjem doktorske disertacije, tako da smo vse kontakte opravili po telefonu in po pošti. Intervju se nam je zdel fenomenalen, kot se temu reče, in smo ga takoj objavili v Tribuni. Reakcije po objavi so bile s strani naših cenzorjev na UK ZKS popolnoma odklonilne in panične. Če je bil kdo »persona non grata« v političnih krogih, potem je to bil Arzenšek s svojim trpko ironičnim stilom, v katerem skorajda ni bilo zaznati samocenzure in koncesij vladajoči ideologiji tistega časa. Po drugi strani pa je bil intervju napisan v jeziku sociološkega kategorialnega aparata in je po tej plati pomenil zame pravo odkritje. V intervjuju sta bili v glavnem obravnavani dve temi, in sicer študentsko gibanje in njegove perspektive ter možnosti avtonomne delavske akcije. Arzenšek je bil v obeh primerih precej skeptičen, študentsko gibanje v Ljubljani se mu je zdelo premalo artikulirano in nesposobno generirati svojo lastno infrastrukturo, ki bi gibanje transformiralo v neodvisen politični in kulturni subjekt, delavski razred pa je po njegovih empiričnih ugotovitvah kazal znake avtoritarne submisivnosti.

V ta nekoliko osebno obarvan ekskurz sem se spustil, da bi poudaril problemsko in psihološko (osebno) kontinuiteto Arzenškovega ustvarjalnega opusa. Z drugimi besedami: kljub različnim modifikacijam in novim argumentom v tem opusu lahko zasledimo rdečo nit, ki se vleče od njegovega članka Konflikti in struktura jugoslovanske družbe do njegovih zadnjih spisov in nastopov pred prezgodnjo smrtjo v l. 1989. Svojo teoretsko in empirično analizo osredotoča okrog dveh tez:

1) Samoupravljanje je kategorija, ki zamegljuje dejanske odnose v družbi, ali kot sam pravi, gre tu za »instrumentalno podrejenost empirične struk-

ture družbe transcendentnim ciljem socializma«. Ali kot še drugače pravi, da je tu na delu zgodovinski idealizem, ki realiteto razglaša za trajno nerealiziran modus ideje. V strukturnem smislu to pomeni da je »dominacija politične elite korelat depolitizacije baze in da samo depolitizacija baze lahko razkrije politično stratifikacijo kot golo strukturo moči«.

2) Depolitizacija baze je možna kot avtonomna delavska akcija v okviru neodvisnih sindikatov. Na ta način izvršena institucionalizacija industrijskega konflikta bi imela tudi širše makrodružbene implikacije, razgalila bi enostrankarski monopol in pomenila bi premik v politični pluralizem.

Tem tezam je bil Arzenšek zavezan, kot že rečeno, nekje od začetka 70-ih let pa do konca svojega sociološkega delovanja. Arzenšek se je v skladu s temi svojimi izhodišči v javnosti intenzivno zavzemal za legalizacijo stavk in za ustanavljanje neodvisnih sindikatov. Tu je treba omeniti, da ni imel s tem v zvezi nobenih iluzij in da se je dobro zavedal, da je naše delavstvo še nepripravljeno za samoorganizacijo. O tem se lahko prepričamo ob branju njegove v Beogradu objavljene knjige *Struktura i pokret*, v kateri je strnil rezultate svojih desetletnih empiričnih raziskovanj in teoretskih refleksij.

Z dr. Vladimирjem Arzenškom smo izgubili enega najbolj pronicljivih analitikov in mislecev iz generacije sociologov, ki se je oblikovala v 60-ih letih. Bil je uveljavljen in priznan ne samo v Jugoslaviji, temveč tudi v nekaterih mednarodnih socioloških krogih. Omeniti pa je treba, da v Ljubljani ni imel vedno pravih možnosti za objavljane in javno nastopanje in da je zato v 70-ih letih pa tja do prve polovice 80-ih let v glavnem objavljaj in nastopal v Zagrebu in Beogradu. V zadnjih letih je objavljaj Novi reviji. V letu 1987 se je na splošno presenečenje zelo intenzivno, da ne rečemo entuziastično vključil v organizacijo in koncipiranje simpozija *Civilna družba in država* v Ljubljani, kjer je tudi sodeloval kot referent. Na splošno presenečenje pa zato, ker je Arzenšek veljal za precej samotarskega in individualistično usmerjenega človeka oz. znanstvenika. Težko je reči, koliko mu je bila ta življenjska drža, ki jo je od časa do časa prekinil, vsiljena in v koliko je bila njegova izbira. Dejstvo je, da je bil dr. Arzenšek pokončna in brezkompromisna osebnost in da je bil kot tak zelo občutljiv na stil komuniciranja in je tu večkrat vehementno reagiral. Večkrat je dal vedeti, da v sociološki skupnosti ni vse tako kot bi moralo biti, zlasti kar se tiče medosebnih odnosov in profesionalne etike.

Po drugi strani pa je znal biti zelo duhovit in komunikativen sogovornik. Vsem, ki smo se z njim srečevali, bo dr. Vladimir Arzenšek ostal v nepozabnem spominu.

dr. Frane Adam, predsednik UO slovenskega sociološkega društva